

dle zákona úřady zakročiti (vým. min. ze dne 14. listopadu 1871 č. 4250, a vým. min. ze dne 27. listopadu 1873, č. 5337).

B) Jednatelé, kteří jsou v bezprostřední službě majitele živnosti, pokládají se za zmocněnce obchodní ve smyslu čl. 47 obch. z. Majitelé živností mohou buď sami cestováním nebo prostřednictvím svých zmocněnců vyhledávat zakázky, nesmějí však, trhy vyjímajíc, s sebou voziti zboží na prodej, nýbrž jen vzorky (§ 59 živ. ř.). Tito jednatelé nejsou povinni úřadu živnostenskému učiniti ohlášku a nemusí míti zvláštního povolení k tomu, aby jakožto obchodní cestující mimo sídlo principálovo obchody uzavírali mohli. Tyto předpisy neplatí o zřízencích, kteří sbírají předplatitele na tiskopisy; tito musí míti zvláštní povolení úřadu bezpečnostního (§ 23 tisk. z.).

Jednatelství bez příkazu (negotiorum gestio).

I. Pojem.

Jednatelství bez příkazu sluje opatření záležitostí někoho jiného však bez příkazu tohoto a v úmyslu učiniti tak pro něho. O. o. z. (§ 1035 a n.) rozeznává následující případy jednatelství bez příkazu a sice:

1. jednání za účelem odvrácení škody jinému hrozící (§ 1036 o. o. z.),
2. jednání za účelem, aby jinému zjednáno byl prospěch (§§ 1037 až 1039 o. o. z.),
3. jednání proti vůli jiného (§ 1040 o. o. z.).

II. Zásady všeobecné.

Všeobecně platí zásada, že nikdo není oprávněn míchat se v záležitosti někoho jiného bez jeho příkazu a že jednání takové má v zápětí zodpovědnost za každou škodu z něho vzešlou ano za jistých podmínek dokonce i za škodu nahodilou. Zákon označuje takové vmísení se, nestalo-li se v případě nouze, jako vinu (§§ 1294, 1311 o. o. z.). Avšak z tohoto pravidla učinilo rakouské právo, podstatně dle vzoru práva římského, z důvodů slušnosti výjimky přiznávajíc dle okolností jednateli nezmocněnému (negotiorum gestor) nárok na náhradu proti tomu, v jehož prospěchu on jednal (dominus negotii). Všeobecnou podmínkou tu jest, že bylo jednáno v úmyslu výlohy dáti si nahraditi, poněvadž jinak by tu bylo darování. Lhostejno jest, zda jednatel v čas opatření záležitosti pána (dominum negotii) znal čili nic (t. zv. contemplatio domini) ku př. zachránil-li kdo cizí věc před zkázou nevěda, komu tato náleží. Opatření záležitosti může záležeti v uzavření právního jednání, ve vykonání nějaké práce nebo v užití věci k cizímu prospěchu. Všeobecnou povinností však jest započaté jednání též dokončiti a stejně jako zmocněnec úplný počet z něho složiti (§ 1039 o. o. z.).

III. Náhrada nákladu.

Co se týče nároku jednatelova na náhradu, jest objem jeho různý dle toho, jde-li o jednání nutné, užitečné nebo voluptuární.

1. Jednání jest nutné (negotium necessarium), bylo-li předsevzato k odvrácení škody domino negotii hrozící, tedy v případě nouze (marginální rubrika § 1036 o. o. z.), a nemá tedy za účel obohacení domini negotii, nýbrž odvrácení škody. V tomto případě přísluší jednateli náhrada nákladu nutného a užitečného a to i tehdy, když zakročení bez jeho viny zůstalo bez výsledku (§ 1036 o. o. z.) nebo přímo škodu pro pána záležitosti mělo za následek (Stubenrauch k § 1036). Byla-li movitá věc zachráněna od jisté ztráty nebo zkázy, přísluší zachránci nad to poměrná odměna nejvýše 10 ze sta ceny zachráněné věci (§ 403 o. o. z.). Neodvrátil-li jednatel škodu v případě nouze svým zakročením, ručí za to jen tehda, jestliže

svou vinou zabránil zakročení někoho jiného, jenž by byl ještě více vykonal; může však i v tomto případě prospěch, který byl zjednal, kompenzovati se škodou způsobenou (§ 1312 o. o. z.).

2. Jednání jest užitečné (negotium utile), má-li v zápětí obohacení domini negotii; pouhý úmysl pána obohatiti nestačí (§§ 1037, 1038 o. o. z.). Při jednání toliko užitečném přísluší nezmocněnému jednateli náhrada nákladu jen tehdy, když jednání bylo vykonáno ve zřejmém prospěchu domini negotii. Zdali tomu tak jest, nelze však posuzovati dle náhledu nezmocněného jednatele, nýbrž dle konkrétních poměrů, ku př. negotiorum gestor proměnil sady ve výnosné role, avšak tím villa uprostřed stojící ceny pozbyla; v tomto případě nemá nároku na náhradu nákladu, rozhoduje tu tedy výsledek, nikoli jako při č. 1 úmysl. Je-li užitek menší než náklad, lze žádati toliko náhradu tohoto menšího obnosu. Jestliže z jednání vzešel užitek i škoda, přísluší náhrada jen tenkrát, když prvnější tuto převyšuje. V žádném případě nemůže však nezmocněný jednatel žádati více než skutečně vynaložil (arg. 331 o. o. z.). Je-li užitek pochybný nebo změnil-li nezmocněný jednatel cizí věc tak, že nelze jí ku posavadnímu účelu již užívati, zaniká netoliko nárok nezmocněného jednatele na náhradu nákladu, nýbrž tento musí věc dokonce v dřívější stav uvést, nebo není-li to možno, poskytnouti plné zadostiučinění t. j. nahraditi nejen způsobenou škodu, nýbrž i ušlý zisk (§ 1323 o. o. z.); ručí tedy dle okolností i za náhodu.

3. Bylo-li jednání voluptuární t. j. odpovídá-li toliko vůli jednatelově, nikoli však projevené nebo domnělé vůli domini, nebo bylo-li jím řádnému zmocněnci opatření záležitosti zabráněno, odpadá nárok jednatelův na náhradu, a on může náklad žádati nazpět toliko in natura, pokud to ještě jest možno z důvodů právních nebo věcných. Nad to musí nezmocněný jednatel uvést věc ve dřívější stav a ručí za každou byť i nahodilou škodu a ušlý zisk (§ 1311 o. o. z.).

Dodatečným schválením dotyčného jednání se strany domini negotii, jež však musí býti projevono výslovně nebo užitím prospěchu a jež nelze spatřovati v pouhém opomenutí jemu odporovati (§ 1016, roz. ze dne 4. května 1859, »Gl. U.« 784), mění se nezmocněné jednatelství ve smlouvu zmocňovací a mají tu pak průchod předpisy k této se vztahující (Smlouva zmocňovací). Účinky dodatečného schválení vztahují se nazpět k okamžiku předsevzatého jednání. Třetím osobám, s nimiž nezmocněný jednatel vstoupil v právní poměr, nevzniká žádný nárok žalobní na domina negotii, leč že by tento dotyčné jednání potomně schválil. Ručí tudíž negotiorum gestor, jenž nějakou práci objednal, z pravidla sám za vyplacení mzdy (roz. ze dne 28. května 1869, »Gl. U.« 3426) a nevzniká tudíž z jednání osobě třetí žádné právo ani závazek oproti dominu negotii (roz. ze dne 3. února 1869, »Gl. U.« 3267 a jiná i opáčná ku př. roz. ze dne 30. ledna 1884, »Gl. U.« 9869 s povahou zmocněného jednání naprosto se nesrovnávající); o výlohy pohřbu od někoho jiného objednaného může však dle roz. ze dne 7. ledna 1870, »Gl. U.« č. 3650 a ze dne 13. února 1885, »Gl. U.« č. 71 dědic býti žalován.

IV. Od právního poměru jednatelství bez příkazu liší se:

1. Vynaložení věci ve prospěch cizí (versio in rem § 1041 o. o. z.) tím, že se tu užívá majetku k cizímu prospěchu bez úmyslu jednati v interesse jiného ku př. někdo dá cizí nářadí opravit nebo užije k tomu vlastního materiálu. O jednotlivých takových případech pojednal zákon zvlášť způsobem od následujících zásad odchylným, ku př. užití cizího materiálu k opravě

domu (§ 416 o. o. z.), zasetí cizího semene na vlastním pozemku (§ 420 o. o. z.), případ, když držitel věci — nikoli vlastník — na ni vynaloží, ať v úmyslu poctivém či nepoctivém, ze svého jmění náklad (§§ 331, 336 o. o. z.). V těchto případech může vlastník věci ku prospěchu někoho jiného vynaložené, žádati za vrácení její in natura, je-li to fysicky a právně možno (srv. § 414 a n. o. o. z.), jinak může požadovati náhradu ceny, jakou věc měla v době vynaložení, byť i užitek tím získaný později byl zmařen, a to nehledíc k tomu, zda užití bylo nutné či toliko užitečné. Předpokládá se však, že užití bylo dokonáno t. j. musí se strany jednajícího státi se vše, co dle okolností on učiniti mohl, aby vynaložení věci účelu svého dosáhlo. Při vynaložení toliko voluptuárním lze toliko věc žádati nazpět (ius tollendi) a není-li to možno, žádati náhradu jen potud, pokud byl dominus obohacen (analogie § 332 o. o. z.). Závazek uvést věc v předešlý stav nestihá tudíž toho, kdo věc k cizímu prospěchu poctivě vynaložil, v žádném případě (tedy jinak než při jednatelství bez příkazu). Bylo-li věci užito v úmyslu nepoctivém nebo dopustil-li se jednatel hrubé nedbalosti, má průchod ustanovení § 1324 o. o. z., a musí tedy jednající poskytnouti plné zadostiučinění, t. j. on musí vlastníku nahraditi nejen škodu, nýbrž i ušlý zisk. Na základě těchto zásad vyslovilo ku př. roz. ze dne 14. dubna 1858 sb. »Gl. U.« č. 542, že dlužno nahraditi škodu přijetím nemocného do cizího obydlí v bytu a na nábytku způsobenou. Při rozdělování výtěžku mobilární dražby mají útraty odhadní a dražební toho, kdo exekuci vede, přednost předě všemi zástavními pohledávkami (tak ustálená praxis; srv. také roz. ze dne 24. července 1888 č. 364, rep. nál. 142). Při nemovitostech se toto právo přednosti útratám exekučním nepřiznává (§ 9. zák. ze dne 10. června 1887 č. 74 ř. z.).

2. Jestliže někdo za jiného vynaloží náklad, jež by tento byl dle zákona, nikoli snad toliko dle smlouvy učiniti musel, má právo náhradu tohoto nákladu žádati (§ 1042 o. o. z.). Tento případ bude z pravidla míti povahu versionis in rem, může se však vyskytnouti též jako negotiorum gestio, měl-li totiž jednající úmysl jednati ku prospěchu jiného (byl-li tu animus negotii gerendi). Vždy však musí jednatel jednati, očekáváje náhradu nákladu vynaloženého, animo obligandi (roz. ze dne 19. prosince 1883, sb. »Gl. U.« č. 9706, ze dne 2. listopadu 1871, sb. »Gl. U.« č. 4295), nikoli animo donandi. Náklad tento může spočívat v hotových výlohách již vynaložených nebo dle okolností toliko v podstoupení závazku (tak Stubenrauch, jinak roz. ze dne 9. ledna 1879, sb. »Gl. U.« č. 7279), ku př. podnikne-li se náklad pro někoho jiného kontrahováním dluhu, při čemž vynaložení nesmí se státi s úmyslem splniti svou povinnost (roz. ze dne 19. ledna 1880 »Gl. U.« č. 7836 a j.), byť i to byla pouhá povinnost mravní (roz. ze dne 24. února 1880, »Gl. U.« č. 7867, ze dne 21. ledna 1868, »Gl. U.« č. 2976). Uvedeny tu budtež následující případy z judikatury vzaté a častěji se vyskytující: Matka nemanželského dítěte může žádati na otci (nemanželského dítěte) náhradu za ošetřování dítěte (roz. ze dne 24. února 1880, »Gl. U.« č. 7867, 12. listopadu 1872, »Gl. U.« č. 4770, rep. nál. č. 29, »Gl. U.« č. 6052, 4290), ač-li z okolností nejde na jevo (ku př. z nemajetnosti otcovy), že ošetřování dítěte jako vlastní svou povinnost převzala, § 167 o. o. z. (roz. ze dne 16. února 1882, »Gl. U.« č. 8891, ze dne 17. prosince 1873, »Gl. U.« č. 5177, kn. jud. č. 81 a j.). Tento nárok na náhradu se nepromlčuje (dle § 1480 o. o. z.) ve třech letech. Kdo však převzal oše-

třování dítěte z příkazu matčina, nemůže od otce dítěte náhradu žádati (roz. ze dne 2. listopadu 1864, »Gl. U.« č. 2003).

Ústav pojišťovací má regresní nárok proti původci škody (roz. ze dne 19. února 1869, »Gl. U.« č. 3304) rovněž osobní dlužník proti tomu, kdo dluhy hypotekární k placení převzal, avšak jich nezaplatil, tak že prvnější sám je vyrovnati musel (roz. ze dne 26. února 1867, »Gl. U.« č. 2747).

Prodávač reality má nárok na náhradu za přeplacený a kupci (jako napřed zaplacený) k dobrému připsaný obnos daní (roz. ze dne 25. září 1861, »Gl. U.« č. 1393), také obec může žádati od ošetřovance náhradu nákladu s ošetřováním spojeného, nabude-li tento později jmění (roz. ze dne 8. února 1882, »Gl. U.« č. 8874) a rovněž může žádati osoba třetí od obce náhradu za ošetřování chudého příslušníka obecního (roz. ze dne 7. června 1894, »G. Z.« č. 33, z části jinak roz. ze dne 25. února 1891, č. 639 a roz. ze dne 12. dubna 1882, »Gl. U.« č. 8951, 10. prosince 1880, »Gl. U.« č. 8211 a jiná, jež vyslovují zásadu, že je-li sporno, zda někdo jest zavázán po zákonu k jistému nákladu povahy veřejnoprávní, nemůže nárok na náhradu býti vymáhán před soudcem civilním).

Lékař ošetřující onemocnělého služebníka může žádati náhradu od pána služebníkova (roz. ze dne 29. ledna 1889, »Gl. U.« č. 12.970).

3. Zvláštní ustanovení platí pro případ zaplacení cizího dluhu. Tu jest především rozeznávati, zda se tak stalo omylem či vědomě. V prvním případě se připouští toliko *condictio indebiti* proti příjemci o vrácení toho, co bylo plněno (§ 1431 o. o. z.); regres proti dlužníkovi však místa nemá (roz. ze dne 26. října 1882, »Gl. U.« č. 9153). V případě druhém jest opět rozeznávati, zda dlužník ku placení svolil či nic. Je-li tu jeho svolení, musí ovšem věřitel placení přijmouti (§ 1422 o. o. z.), avšak o nezmocněném jednání tu řeči býti nemůže, poněvadž stalo se tu dohodnutí mezi platícím a dlužníkem, což s pojmem jednání nezmocněného se nesrovnává. Tu má průchod § 1358 o. o. z., t. j. platící vstupuje toliko v práva věřitele, na němž žádati může vydání pomůcek právních a prostředků zjišťovacích.

Nesvolí-li však dlužník, není věřitel povinen plnění přijmouti, učiní-li to však, jest platící oprávněn žádati odstoupení práva věřiteli příslušejícího § 1423 o. o. z. (srv. k tomu »Gl. U.« č. 2747, 4295, 6370, 8679, 5177, kn. jud. 81).

IV. Vynaložení věci cizí ku vlastnímu a cizímu prospěchu (§ 1043 o. o. z.). Dle vzoru římské *lex Rhodia de jactu* ustanovuje o. o. z., že ten, kdo v případě společného nebezpečí více účastníkům hrozcího s úspěchem obětoval svoji věc v úmyslu, aby toto nebezpečí odvrátil, má právo žádati ode všech, kteří z toho mají prospěch, poměrné odškodnění.

Některé hasičské řády ustanovují, že ten, kdo při hasení utrpěl škodu, požívá týchž práv a výhod jako ten, kdo bezprostředně požárem byl poškozen a § 26 zák. ze dne 30. května 1869 č. 93 ř. z. ustanovuje, že, byly-li předsevzaty z prostředků říšských nebo zemských vodní stavby, jež majitelům sousedních pozemků značnou měrou prospívají, mají tito správně cestou ku přiměřenému příspěvku k těmto stavbám býti přidrženi.

Jistota pupilární.

Zvláštní péče zákonodárství našeho o zachování a rozmnožení jmění nezletilců (pupillů) dopouští ukládání sirotčích peněz pouze s povolením poručenského soudu za šetření náležitých opatrností a proti jistotě zákonem